

Beslutningsforslag nr. B 7. Fremsat den 18. oktober 1983 af Tove Lindbo Larsen (S), Svend Andersen (S), Dorthe Bennedsen (S), Erik Holst (S) og Bjørn Westh (S)

Forslag til folketingsbeslutning

om gennemførelse af en ernæringspolitik

Folketinget opfordrer regeringen til i indværende folketingssamling at fremsætte de lovforslag samt udarbejde de administrative forskrifter, der er nødvendige for gennemførelsen af en ernæringspolitik.

En samlet ernæringspolitik skal i videst muligt omfang sikre befolkningen en kost, der opfylder de optimale sundhedsmæssige og ernæringsmæssige krav.

En ernæringspolitik bør omfatte:

- 1) Forbedret og koordineret ernæringsforskning.
- 2) Anbefalet kostsammensætning.
- 3) Kvalitetskrav til levnedsmidler – herunder farve- og aromastoffer i levnedsmidler.
- 4) Institutionskost.
- 5) Oplysningsvirksomhed.

Bemærkninger til forslaget

Almindelige bemærkninger

Det er et privilegium, at have fødevarer nok.

Det er et privilegium, at levnedsmidler kan indtages uden risiko for overførsel af infektionssygdomme eller forgiftninger.

Det er et privilegium, at have valgmuligheder.

Disse privilegier har den danske befolkning, selv om valgmulighederne begrænses mere og mere for de svage grupper i samfundet.

Det er imidlertid tydeligt, at en tilstrækkelig madforsyning og et tilstrækkeligt vareudbud ikke er nogen garanti for, at befolkningen lever sundt. De ernæringsmæssige problemer i Danmark, har en overvejende sammenhæng med forkert sammensætning af maden og for stort forbrug.

Kosten er en vigtig faktor for en række sygdommes opståen og udvikling. Fælles for disse sygdomme er, at de i vid udstrækning kan forebygges ved ændret kostsammensætning. Og de er også en meget stor belastning for samfundsøkonomien, ikke mindst fordi forekomsten af disse sygdomme er steget formidabelt på ganske få år.

Ernæringsområdet er i Danmark næsten uopdyrket i sammenligning med mange andre lande. Dette gælder såvel politisk som forskningsmæssigt. Der er behov for en formuleret dansk ernæringspolitik, der kan skabe mulighed for en god kost og sikre befolkningen et bedre helbred. En tilfredsstillende ernæringspolitik skal endvidere tjene også som anprisning af de levnedsmidler, vi eksporterer.

En fremsynet ernæringspolitik vil kunne bidrage til yderligere at hæve Danmarks anseelse som producent af sunde levnedsmidler. Forslagsstillerne betragter en beslutning på dette felt som en hastesag. Specielt i Norge har omfattende undersøgelser vist, at en ernæringspolitisk indsats kan medføre ganske betragtelige forbedringer af sundhedstilstanden på kort tid.

En ernæringspolitik bør, som det er anført i forslaget, omfatte:

- 1) Forbedret og koordineret ernæringsforskning.
- 2) Anbefalet kostsammensætning.

3) Kvalitetskrav til levnedsmidler – herunder farve- og aromastoffer i levnedsmidler.

4) Institutionskost.

5) Oplysningsvirksomhed.

Bemærkninger til de enkelte punkter

Ad 1). Forbedret og koordineret ernæringsforskning

Ernæringsforskningen i Danmark foregår i hovedsagen som bifunktioner eller enkeltmandsprojekter i en række institutioner, hvis hovedopgave er løsning af andre forskningsopgaver. Forskningen foregår ved universiteterne og de højere læreanstalter, men også ved institutioner uden for disse. Forskningens målsætning er naturligt knyttet til de temaer, der i øvrigt bearbejdes i de respektive institutioner.

Den indsats, der fra dansk side systematisk er gjort ved undersøgelser af danskernes ernæring, er beskeden og dårligt koordineret. Derfor har man ofte måttet klare sig med henvisninger til f.eks. amerikanske, engelske, norske og svenske kostundersøgelser. Men da kostvanerne ikke er ens, kan de ikke anvendes direkte.

Den allerede etablerede ernæringsforskning må støttes, eventuelt ved oprettelsen af en selvstændig lærestol i ernæring, og der må endvidere sørges for en koordinering med jordbrugsforskningen. Forskningsrådenes muligheder for at støtte, koordinere og inspirere forskningsprojekter skal udnyttes.

Der er tillige et klart behov for en energisk indsats med kostundersøgelser, dels ved dybtgående undersøgelser af forskellige befolkningsgruppers kostvalg, dels gennem korte interview-undersøgelser. De grundige kostundersøgelser kunne udføres af statens husholdningsråd i samarbejde med embedslægeorganisationen, de lokale levnedsmiddel- og miljøkontroldenheder, skolevæsen, husholdningsorganisationer m.fl. De korte interview-undersøgelser er en metode, der er velegnet til at lade udføre af professionelle firmaer.

Det må være en klar opgave for ernæringsenheden ved statens levnedsmiddelinstitut at samle oplysninger fra disse aktiviteter og på basis af dem

fremlægge beslutningsgrundlag om bestemmelser, der udstedes bl.a. i henhold til levnedsmiddelloven. Det er ikke nødvendigt at etablere større og kostbare nye enheder for at få sikret en bedre koordinering af ernæringsforskningen i Danmark, og ernæringsenheden behøver ikke at etablere selvstændig forskning.

Ad 2). Anbefalet kostsammensætning

Behovet for energi og for næringsstoffer i det hele taget varierer betydeligt for den enkelte person afhængig af alder, køn, arbejde osv. Privilegiet, at have fødevarer nok, er klart opfyldt i Danmark, men det er også påvist, at man på meget få år, her som i andre lande, har oplevet en væsentlig ændring i valget af levnedsmidler. Således er forbruget af tomme kalorier f.eks. i form af alkohol, sukker og fedt steget betragteligt. Til gengæld er forbruget af grove levnedsmidler som f.eks. kartofler, kål, grøntsager og kornprodukter faldet til under det halve på 10-20 år. I biologisk perspektiv har sådanne forandringer yderst ubehagelige konsekvenser for befolkningens sundhedstilstand. Under hensyn til denne situation skal den danske ernæringspolitik også indeholde en vejledning for befolkningen til et hensigtsmæssigt kostvalg. Vejledningen skal omfatte dels de energivivende levnedsmidler, ud fra kendskab til disses indvirkning på helbredet og den enkeltes behov, dels sikre, at behovet for essentielle næringsstoffer dækkes. Alt i overensstemmelse med den til enhver tid opnåede viden på området.

Befolkningens gavn af en anbefalet kostsammensætning skal naturligvis støttes ved oplysningskampagner. Men den støttes muligvis allerbedst ved at føre økonomisk ernæringspolitik. Det er således dårligt for kostsammensætningen at sætte prisen på smør ned, mens det er godt at yde tilskud til kartofler.

Ernæringsaspektet, der er i forbrugernes interesse, skal udgøre en væsentlig faktor i beslutningsgrundlaget for afgifter og tilskud, i hvert fald når der tales om basislevnedsmidlerne, det vil sige de produkter, der indgår i væsentlig mængde i den daglige kost.

Ad 3). Kvalitetskrav til levnedsmidler

Gennem forskning og forsøg, gennem rationaliseringer og ved anvendelsen af kunstgødning og sprøjtemidler producerer jordbruget betydelig mere end tidligere.

Fordelen ved den øgede produktion er åbenbar, men den indebærer også problemer. De mest

øjnefaldende farer ved anvendelse af sprøjtemiddelproduktion er der taget højde for ved lovgivning og kontrolsystemer.

Den større produktion synes dog at have nogle bi-effekter, som viser sig langsomt. Sådanne ændringer i den kvalitative sammensætning af grundpillerne i dagligkosten er relativt dårligt belyst. Der bør derfor også etableres et tæt samarbejde mellem ernæringsforskning og jordbrugsforskning.

For importerede levnedsmidler er det meget begrænset, hvad der er gennemført af undersøgelser for kvalitet, også selv om varerne kommer fra lande med en lovgivning, som er langt mere liberal end den danske. Når vi eksporterer levnedsmidler er det et almindeligt krav, at de danske bestemmelser skal være lige så restriktive som modtagerlandets. Ernæringspolitisk vil det være påkrævet at Danmark stiller tilsvarende krav til importerede varer, der har en vis ernæringsmæssig betydning. Med hensyn til forarbejdede levnedsmidler er kvaliteten for en dels vedkommende blevet forringet, idet der konkurreres i stort omfang alene på prisen. Den rivende, tekniske udvikling kombineret med tendensen til få, men meget store producenter af dagligvarer, har indskrænket valgmulighederne for folk, der må spare på kostudgifterne. Samtidig med en øget priskonkurrence er anvendelsen af underlødige råvarer steget.

Dertil kommer, at en række af de kvalitetskrav, som i tidens løb er opstillet i bekendtgørelses- eller cirkulæreform, er af en sådan art, at de mere kan betegnes som producentbeskyttende og ikke ernæringspolitisk relevante og forbrugerorienterede.

De frivillige ordninger vedrørende kvalitetskrav synes desværre ikke rigtigt at kunne fungere, og det er forslagsstillernes opfattelse, at Danmark i lighed med Norge, Sverige, England, Spanien, Tyskland, USA m.fl. bør etablere lovgivning omkring lødigheden for alle gængse dagligvarer, eksempelvis ved indførelse af varestandarder.

Reglerne om mærkning og deklaration af levnedsmidler er meget komplicerede. De er i vidt omfang uforståelige for forbrugerne, og de er besværlige for dem, der skal anvende dem erhvervs-mæssigt.

En ernæringspolitisk indsats på dette område bør føre til regler om deklaration af indholdet i protein, fedtstoffer og kulhydrater tillige med regler om angivelse af, i hvilken udstrækning indholdet af livsvigtige næringsstoffer kan dække forbrugernes behov. Tilsat vand i forarbejdede levnedsmidler skal deklareres.

Videre bør en ernæringspolitisk indsats til sikring af levnedsmidlernes kvalitet indebære mulig-

heder for at friholde basislevnedsmidlerne for farve- og aromastoffer, uanset om disse tillades anvendt i anden forbindelse.

Friholdelsen bør primært søges opnået ved, at der gennem forhandling med de interesserede erhvervsorganisationer aftales en frivillig ordning i forbindelse med fastsættelse af regler for en negativ anprisning.

Ad 4). Institutionskost

Institutionskosten skal være sund, tiltalende og økonomisk rimelig. Der serveres 1,2 millioner måltider pr. dag på offentlige institutioner (hospitaller, plejehjem, skoler, kaserner osv.), foruden et ubekendt antal måltider i kantiner. Mere end ½ million danskere er således helt eller delvis afhængige af en kost, det offentlige har tilberedt og serverer. Det er tankevækkende, at mens forbrugere »på egen kost« har mulighed for ved hjælp af de tvungne deklARATIONER på detailpakninger at tilrettelægge en fornuftig kostsammensætning, så har den ansvarlige for institutionskøkkenet ikke de samme muligheder, idet der ikke kræves deklARATIONER på færdigpakkede varer til cateringformål/institutionskøkkener. Et så simpelt ernæringspolitisk indgreb som at kræve disse varer mærket med næringsværdi (indhold af protein, fedt, kulhydrat, salt, tilsætninger) vil gøre det muligt at sikre, at de 5 mia kr., det offentlige i dag anvender til institutionskost, er givet bedst muligt ud. Der er en række andre problemer knyttet til offentlig forplejning, men ernæringspolitisk vil ovennævnte betyde en landvinding.

Ad 5). Oplysningsvirksomhed

I 1980 brugte man i Norge 100 mill. kr. til »kommersiell informasjon« inden for området mad- og drikkevarer, heraf alene 30 mill. kr. til reklamer for snacks, chokolade, læskedrikke, konfekt og tyggegummi. Man anvendte samtidig 1 mill. kr. af den offentlige kasse til informationsarbejde om ernæring, kost etc.

Det vides ikke, hvordan forholdene er i Danmark. Men et oplysningsarbejde må tage sigte på at søge at modvirke den massive påvirkning til forkert ernæring, befolkningen udsættes for ved reklameindsatsen i dag- og ugeblade, i biografen

osv.

Statens husholdningsråd, Forbrugerrådet, husholdningsorganisationer og nogle få andre institutioner forsøger at informere, men det er imidlertid en kendsgerning, at med de eksisterende midler er det ikke muligt at nå langt nok ud. En koordinatiON på området forekommer heller ikke. Massemedierne skal på en helt anden måde end nu involveres i ernæringsoplysning, hvorved det bliver muligt at møde de fleste forbrugere mere direkte.

Norske og svenske erfaringer tyder på, at oplysningsmæssigt er den mest effektive vej til forbedring af kostvaner og kostvalg »mund-til-øre« metoden. De gode norske erfaringer baserer sig også på opsøgende virksomhed enten af særlige risikogrupper eller af hele kommuner. Den svenske socialstyrelse påpeger i en udredning om »kost- og motionskampagnen«, at det enkelte individ skal påvirkes, hvis man skal opnå varige ændringer. Omvendt synes det klart, at »fastfood«, læskedrikke, slik osv. ikke behøver så megen opbakning for at vinde indpas. Ofte er der iøvrigt tale om modefænomener, specielt blandt unge.

Der er således et stort behov for, at oplysningsvirksomheden effektiviseres, hvorved forbrugeren får et bedre beslutningsgrundlag.

Afsluttende bemærkninger

Ernæringspolitik er et forsømt område i Danmark. Da kostsammensætningen er afgørende for befolkningens trivsel og for samfundøkonomien finder forslagsstillerne det særdeles påkrævet, at der gribes ind politisk på en række områder som her angivet. Levnedsmiddellovgivningen i Danmark og specielt følgebemmelserne bærer i meget høj grad præg af Danmarks store eksport af levnedsmidler, hvorfor man kan sige, at den danske ernæringspolitik styres af miljøministeriet, landbrugsministeriet, fiskeriministeriet og for så vidt også af industriministeriet. Nogle påstår endog, at »særlovgivning har vundet over levnedsmiddelloven«.

Både af hensyn til befolkningens sundhedstilstand, til industrien og til eksporterhvervene mener forslagsstillerne, at det er påkrævet at koordinere indsatsen og konkret formulere en ernæringspolitik for Danmark. Norge er et godt eksempel.